

EXAMENSARBETE

Hösten 2007

Lärarytbildningen

En observationsstudie om hur lärare bemöter
utåtagerande barn i skolan

Författare

Susanne Nilsson

Tord Björnlund

Handledare

Agneta Ljung-Djärf

www.hkr.se

En observationsstudie om hur lärare bemöter utåtagerande barn i skolan

Abstract

Syftet med detta arbete har varit att undersöka hur lärare bemöter utåtagerande barn i skolan. I forskningsbakgrunden belyses hur omgivningen förhåller sig till utåtagerande barn och vad som definierar begreppet ”utåtagerande”. Vidare beskrivs metoder för hur lärare kan bemöta dessa barn. En kvalitativ forskningsmetod har använts där vi har gjort observationer av tre lärares bemötande av två utåtagerande barn. I analysen av de tre lärarnas strategier i sitt bemötande mot utåtagerande barn fanns både likheter och olikheter. Strategier med fasta ramar och tydliga regler skapade struktur i klassrummet. Även bemötande där läraren ställde krav och gav ömsesidig respekt bidrog till motivation och koncentration i klassrummet. Slutsatsen av arbetet var att lärare bemöter utåtagerande barn på olika sätt med olika strategier, och att främst påvisa positiva strategier hindrar elevers utåtagerande beteende.

Nyckelord: bemötande, lärare, strategier, skola, utåtagerande.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte	5
2. Arbetets teoretiska utgångspunkter	6
2.1 Sociokulturellt perspektiv	6
2.2 Beteendepsykologisk teorier	6
3. Forskningsbakgrund	7
3.1 Vad menas med utåtagerande barn?.....	8
3.2 Konsekvenser av ett utåtagerande beteende.....	9
3.2.1 Kamratförhållande.....	9
3.2.2 Motorisk oro.....	9
3.2.3 Koncentrationssvårigheter.....	10
3.3 Hur kan lärare arbeta med utåtagerande barn?.....	11
3.3.1 Lärares bemötande	11
3.3.2 Bedömning och regler	14
3.3.3 Behandlingsprogram	15
4. Problemprecisering.....	16
5. Metod	16
5.1 Tillvägagångssätt.....	17
5.2 Urval och beskrivning av undersökningsgruppen.....	18
5.3 Etiska övervägande	19
5.4 Studiens empiriska material	19
6. Resultat och analys.....	20
6.1 En inledande introduktion som sammanfattar de olika strategierna	20
6.2 Sammanfattning av de tre lärarnas strategier i sitt bemötande.....	27
6.3 Slutsats	27
7. Diskussion	28
7.1 Metoddiskussion.....	32
8. Sammanfattning	33
9. Litteraturförteckning	34

1. Inledning

1.1 Bakgrund

I detta arbete kommer begreppet utåtagerande användas i den mening där barn är motoriskt oroliga, har koncentrationssvårigheter och har sociala svårigheter tillsammans i en grupp. Utifrån den valda litteraturen då barn benämns som bråkiga och stökiga syftas detta också på barn med utåtagerande beteende. Anledningen till uppsatsens tillkomst i ämnet utåtagerande barn grundas på vår verksamhetsförlagda utbildning. Under den verksamhetsförlagda utbildningen upptäcktes att vissa barn utmärker sig mer genom att vara provocerande i klassrummet. Då genom att inte vara tysta på lektionerna, störa sina kamrater, ha koncentrationssvårigheter för att fullfölja något och även vara verbalt respektlösa, inte bara mot sina lärare utan även mot sina kamrater. Relevansen med detta arbete kan beläggas utifrån Lpo-94 hur man som lärare ska kunna tillgodose dessa utåtagerande barn. ”Läraren skall utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren skall stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter”(Lärarens handbok, 2004, s.17) Bakgrunderna till att ett barn blir utåtagerande kommer att utgå utifrån vad forskningen säger: Är det behov av uppmärksamhet? Kan det vara kompisar eller omgivningen runt omkring? I forskningsbakgrunden belyses orsakerna till barns utåtagerande beteende och vilka metoder som lärare kan använda sig av i klassrummet för att möta dessa barn.

Arbetet kommer att utgå utifrån ett sociokulturellt perspektiv där forskaren Roger Säljö anser att individer lär i samspel med varandra. Vidare kommer även arbetet kompletteras av Skinners behavioristiska synsätt, där begreppet ”förstärkning” lyfts som kan både vara positiv och negativ för att framkalla ett visst önskat beteende eller visst oönskat beteende.

1.2 Syfte

Syftet med vår uppsats är att studera lärares bemötande av utåtagerande barn.

2. Arbetets teoretiska utgångspunkter

Under följande underrubriker kommer två teoretiska utgångspunkter att belysas.

2.1 Sociokulturellt perspektiv

I kulturella och sociala sammanhang krävs det att individen tillfogar sig en viss fungerande kompetens såsom kommunikativ-, emotionell- och socialkompetens. Genom att individen är aktiv i samspelet med andra så tillägnar sig individen erfarenheter som i sin tur utvecklar individens kompetenser. Socialisationsprocessen innebär att individen anpassar sig efter de regler som gäller i den kultur individen tillhör. Det är genom denna socialisationsprocess som individen försöker skapa en mening i sin tillvaro beroende på hur de tolkar och upplever verkligheten runt omkring den (Askland & Sataöen, 2003).

Säljö (2005) anser att individen ingår i en social påverkan där denne lär sig olika beteende i olika situationer. Detta kan till exempel vara hur individen uttrycker sig eller hur den ska agera. I en ständig ström av kommunikationer tar individen upp en otalig mängd av kunskaper om hur individen ska bete sig i samspel med andra. Säljö (2005) menar att lärande alltid sker oavsett aktivitet. Han menar också att individen socialiseras i den miljö som individen befinner sig i, det vill säga att denne hela tiden omvandlas allt eftersom omgivningen förändras.

2.2 Beteendepsykologisk teorier

Skinner representerar den ”radikala behaviorismen” (Jerlang, 1999, s. 189). Det är en version av beteendepsykologi som fokuserar på sambandet mellan stimuli och reaktioner. Det betyder att en viss belöning kan locka fram ett visst önskat beteende. Skinner menar att en individ har utvecklat en viss beteendepertoar som betyder att människan under sin uppväxt lär sig olika saker i samspel med sin omgivning.

I beteendepsykologin används begreppen ”positivt” och ”negativt” på olika sätt. För att kunna se vad som är positivt eller negativt måste det grunda sig i vilket beteende det leder fram till. Skinner använder begreppet ”förstärkning” som är en belöning och denna belöning kan vara både positiv och negativ.

En negativ förstärkning kan vara att gräla på ett barn, och i de flesta fall ändrar då barnet på sitt beteende då det inte vill bli utskällt. Men i andra fall kan gräländet fungera som en positiv förstärkare vilket leder till att det oönskade beteendet fortsätter. Detta kan grunda sig på att barn kan uppleva en utskällning som en slags uppmärksamhet på grund av att de aldrig eller sällan får någon kontakt från omgivningen. Vad Skinner menar med positiv och negativ förstärkning nämns i följande exempel:

1. En positiv förstärkning det vill säga en belöning såsom mat, pengar, beröm etcetera kan framkalla att ett önskat beteende kommer fram eller att ett beteende upprepas.
2. Om man tillför en negativ förstärkning såsom straff, hot eller att sätta upp inskränkningar kan detta minska att ett oönskat beteende kommer fram eller att det inte upprepas (Jerlang, 1999).

3. Forskningsbakgrund

Utifrån vald litteratur kommer forskningsbakgrunden att sammanställa vad som definieras som ett utåtagerande barn och bakgrunden till att omgivningen uppfattar dem som utåtagerande. Problematiseringen kommer att belysa om barnet ser sig själv som utåtagerande eller om det är omgivningen som skapar det? Och hur uppfattas begreppet utåtagerande barn? Är det så att det uppfattas som barn som inte kan sitta stilla, de hoppar istället för att gå, är okoncentrerade på lektionerna, slåss och startar bråk, och bryr sig överhuvudtaget inte om konsekvenserna av sitt agerande. Dessa barn beskrivs ofta av omgivningen att det inte tjänar till att komma med förmaningar och hot, ”det är som att hälla vatten på en gås” (Johannessen, 1997, s. 39).

”Problembeteende i skolan kommer till uttryck på många olika sätt. En del elever är högröstade, skruvar upp varandra och får hela klassen att skratta. En del är fula i munnen och ohövliga, andra har ett tydligt behov av extra uppmärksamhet och skyr inga medel för att komma i fokus. En del är lugna, men åstadkommer inget på lektionerna, antingen därför att de inte kan acceptera att någon säger till dem vad de ska göra, eller därför att de är uttalade motståndare till allt vad skolarbete heter. Vissa elever fnissar och retas, eller har stora svårigheter med att koncentrera sig, medan andra har nog med sina egna tankar och bekymmer”. (Ogden, 2003, s. 11)

3.1 Vad menas med utåtagerande barn?

Det intressanta i litteraturen är hur omgivning uppfattar det avvikande beteendet och vad som anses normalt. Tideman, Rosenqvist, Lansheim, Ranagården, och Jacobsson (2004) belyser att det finns en viss föreställning i omgivning om vad som anses normalt. Normalt beteende beskrivs då individen inte avviker från den genomsnittliga statistiken. Samhället och omgivningen har en viss kulturell moral om hur en individ ska uppföra och bete sig. Följer inte individen dessa kulturella mönster så kan denne riskera att uppfattas som avvikande.

Börjesson och Palmblad (2003) tar upp avvikande problem där barnen inte är problematiska i sig själv utan att det är när de jämförs utifrån våra kulturella önskningar och samhällets institutionella krav. I skolan och förskolan finns det en liten tolerans att slå eller att fysiskt angripa andra barn. I vår kultur anses barn som bråkar eller slåss som mycket avvikande och att dessa impulser måste motarbetas (Johannessen, 1997).

Ett beteende som är utåtagerande är att uttrycka sig med en viss handling istället för att uttrycka sig genom ord (Wiking, 1991). Barn med utåtagerande beteende har svårt att förhålla sig till vad som är fantasi och verklighet och kräver omedelbar behovstillfredsställelse när de söker uppmärksamhet eller hjälp. Att lära sig vänta på sin tur är något som dessa barn har väldigt svårt för, vilket ofta leder till impulsiva handlingar. Oftast är det inget fel på deras intelligens men på grund av en ofta dålig självkänsla uppvisar de en stor omognad inom det sociala. Typiskt för utåtagerande barn är att de är splittrade och okoncentrerad då de vill kunna göra flera saker på en och samma gång vilket leder till att de sällan får något färdigt. Detta leder slutligen till att barnet känner sig misslyckad (Wiking, 1991).

En annan författare (Folkman, 1998) som håller med Wiking tar också upp de gemensamma dragen hos utåtagerande barn som att de testar vuxna och är väldigt impulsstyrda. Drag som författaren menar är typiska för utåtagerande barn är att de pendlar mellan att dra sig ur gruppen eller att slåss för sin egen rätt. Det vill säga att de har svårt att acceptera vad gruppen anser som rätt eller fel. Carlsson (2007) skriver utifrån sin studie att utåtagerande beteende hos barn ligger till grund för att barnet har en oförmåga att styra sig själ, och omgivningen uppfattar då dessa barn som impulsiva och störande.

3.2 Konsekvenser av ett utåtagerande beteende

Under denna rubrik kommer vi att ta upp tre olika konsekvenser för att ett barn kan bli utåtagerande.

3.2.1 Kamratförhållande

Utifrån en studie om vad som är typiskt för att ett barn blir utstött ur en kamratgrupp, visade det sig att dessa utstötta barn var betydligt mer impulsiva och hade ett störande beteenden jämfört med de övriga i kamratgruppen. Undersökningen baseras på de barn som sällan eller aldrig blir utvalda som lekkamrater utifrån de andra i gruppen, det vill säga de karakteriseras som socialt utstötta (Forster & Tegenmark, 1998). Dessa socialt utstötta barn visar också ett mera omfattande aggressivt beteende. Enligt deras undersökning löper barn större risk till framtida problem både i klassrumstillvaron och i vuxen ålder, då undersökningen visar att barn löper betydligt större risk att utveckla ett kriminellt beteende (Forster & Tegenmark, 1998).

Johannessen (1997) använder sig av benämningen avvisade barn där hon förklarar hur vissa barn blir avvisade av sina kamrater då de i lekar visar ett aggressivt beteende. En annan tolkad bakgrund till olika beteende är något som Liljegren (2000) tar upp där hon menar att skolmiljön ser ut på olika sätt för barn. Vissa barn uppfattar skolan som positiv och trivs då bra och detta leder sedan till goda prestationer. Men det finns också barn som uppfattar skolmiljön helt tvärtemot och vantrivs.

3.2.2 Motorisk oro

Omgivningen uppfattar barn som är hyperaktiva och har en motorisk oro som ett problem, då motoriskt oroliga barn kan av olyckshändelse knuffa till andra barn eller välta föremål. De har ofta svårt att förstå varför de beter sig som det gör. Detta leder till att omgivningen ser det som att barnet förstör och slåss. Här uppstår en konflikt mellan omgivningen och barnet då omgivningen uppfattar barnets beteende som aggressivt och svarar tillbaka med fysiska handgripligheter och verbala kommentarer (Johannessen, 1997).

Johannessen (1997) menar att det skapas ett mönster för barnet som också får en stämpel på sig att vara en bråkstake. ”Följden blir att tolkningen av barnets motoriska oro blir ensidig, och barnet placeras in i kategorier som ´kan inte sitta still´, ´är aggressiv och elak´, ´ställer alltid till bråk´, ´vill plåga andra´” (Johannessen, 1997, s. 35).

En annan tolkning av motorisk oro är då situationer uppstår för barnet då det krävs en väl fungerande motorik i en undervisningssituation. Klarar inte barnet motoriken i den situationen kan omgivningen uppfatta det som koncentrationssvårigheter istället för motorisk orolighet (Olsson och Olsson, 2007)

3.2.3 Koncentrationssvårigheter

Ett annat kännetecken som Johannessen (1997) tar upp angående utåtagerande är barn med bristande koncentrationsförmåga att samla uppmärksamhet kring något. Barn med koncentrationssvårigheter upplevs som att de sällan eller aldrig kan koncentrera sig på vissa aktiviteter, och då framförallt lugna aktiviteter. Typiska beteende hos barn är att de distraheras av annat som sker runt omkring, och att de vill engagera sig i de andra barnens uppgifter.

Koncentrerar inte barnen sig på det läraren vill tolkar läraren dem som okoncentrerade. Anledningarna kan vara många, barn kan tycka något är tråkigt som läraren vill att de ska koncentrera sig på, och det kan även vara en protest mot vuxna att de själva vill bestämma vad de vill koncentrera sig på. Att vara koncentrerad innebär att fördjupa sig själv i något, vilket barn gör i en lek där de intar en annan roll. I leken frigörs också olika slags tankar som kan påverka ett barns uppmärksamhet.

Att barn tappar koncentrationen för att uppmärksamma något annat är ett sätt att tänka och lära sig saker. Detta kan omgivningen uppfatta som störande och irriterande och beteendet stämplas som okoncentrerat (Johannessen, 1997).

En annan anledning till att omgivningen uppfattar barn som okoncentrerade kan grunda sig i att barnen bär på ett mycket dåligt självförtroende därigenom söker barnet hela tiden bekräftelse och uppmuntran (Kadesjö, 2001).

I dagens informationssamhälle påverkas barnen genom TV där de upplever upprörande och våldsamma händelser som kan påverka deras sinnesuttryck. Barn med koncentrationssvårigheter har svårt att göra ett selektivt urval av informationen som gör deras tillvaro begriplig. Barn med koncentrationssvårigheter kan ha svårt att se sambandet mellan vad som är sant och inte sant (Olsson & Olsson, 2007).

3.3 Hur kan lärare arbeta med utåtagerande barn?

Här presenteras en sammanställning på åtgärder och metoder på hur lärare kan arbeta med dessa barn i klassrummet.

”Ett av de första stegen i ett problemlösningssinriktat arbetssätt är därför att plocka fram bilder och beskrivningar av både problemen och målen. Vilket problem vill man ha avskaffat och vad vill man ska hända istället? Härigenom får man de båda fästena kring det arbete som ska utföras, kring det uppdrag som ska fullföljas. Det är ungefär som att bygga en bro. Vi måste veta varifrån bron ska utgå ifrån och vart den ska leda” (Andersson, 1999, s. 92).

3.3.1 Lärares bemötande

Kimber (1993) menar att det är barnens problem som påverkar relationen mellan lärare och elev. Här krävs det att samarbetet ökas mellan dessa två individer och att en kommunikationsväg öppnas. Här är språket en väsentlig del i att lösa problemet och genom att samtala upplever vi inte problemet som lika stort eller helt oväsentligt. Kimber (1993) anser även att skolan tar på sig en expertroll inom elevers uppfostran och uppförande. Andersson (2003) instämmer med ovanstående författare att denna expertroll skapar vissa förväntningar på eleven och på så sätt kan konflikter skapas då inte elevens beteende stämmer överens med lärarens förväntningar.

Om inte omgivningen ser en positiv förändring hos barn, detta kan då vara att till exempel leka med andra, kunna anpassa sig i gruppen eller kunna visa empati mot andra barn. Lärarna kan då känna vanmakt över sin egen förmåga att hjälpa dessa utåtagerande barn. Följderna kan istället bli att läraren möter barnen med samma attityd som de utåtagerande barnen till exempel aggressivitet eller impulsivitet (Carlsson, 2007).

Vidare menar Kimber (1993) att det är viktigt med en tydlig och klar hierarki. Hierarki förklarar hon med att synliggöra en tydlig struktur vem som är vuxen och har ansvaret och bestämmer. Det är viktigt att inte barnen har ansvar för sitt liv utan att det är de vuxna som ska ta ansvar för barnens uppförande. Barn ska även känna att vuxna är pålitliga och finns tillgängliga. Om barn får för mycket makt och hamnar överst på hierarkistegen kan det leda till att de kan styra lärarens roll i klassrummet. Detta kan leda till stora konflikter och kaos i både barnets och lärarens omgivning. Att vara överst på hierarkistegen kan tyckas och verka väldigt behagligt för barnet att göra som det vill, men det som inte syns är att makt medför ett ansvar och för barn blir detta väldigt ångestfyllt.

Tydliga gränser och regler är något som barn behöver för att veta vad som är rätt och fel i livet men här betonar Kimber (1993) att det viktigt att de vuxna ger barn en chans att kunna uttrycka sig vad de personligen tycker är fel. Vidare skriver hon hur viktigt det är med fasta ramar och att dessa ramar kan se annorlunda ut med tanke på vilken kultur individen tillhör.

”En bild som illustrerar något vad jag menar med ramar är barnet som leker på ett tak på ett högt hyreshus. Barnet vågar bara röra sig i mitten av rädsla för att ramla ner och slå ihjäl sig. Ett annat barn kanske inte är lika rädd men risken är stor att det ramlar ned. Finns det ett tydligt staket som håller runt taket kan barnet rasa och stoja och ha roligt utan risk för att ramla ned och slå sig. Barnet får en betydligt större *säker* yta att röra sig på” (Kimber, 1993, s. 17).

Kimber (1993) menar att det inte finns någon metod i hela världen som kan få problemet att försvinna utan problemet måste lösas på ett konstruktivt sätt. Något som kan påverka elevers utåtagerande gentemot skola och lärare är hur lärarens personliga kompetenssyn är på undervisningen (Andersson, 1999). Lärare måste kunna släppa sina ambitioner att vara en duktig lärare, och inte se det som en personlig kritik att barn är ”busiga” såsom att de inte lyssnar eller överhuvudtaget inte bryr sig om vad läraren säger. Författaren menar att lärare måste se olikheterna som en tillgång och släppa sin vision om att barnen ska bete sig på ett visst planerat sätt.

Hon talar också om vikten att ha ett positivt förhållningssätt gentemot barnen, för är du positiv som lärare får du en positiv respons tillbaka. En åtgärd som Andersson (1999) tar upp i sin bok är hur viktigt det är med att dessa utåtagerande barn får träning i att hantera sitt beteende med konkreta uppgifter där samspelelmönstret ändras. Ett exempel på en uppgift som tas upp i boken är att ett barn fick välja en dag under en vecka då han skulle bete sig som fröken ville och fröken skulle lista ut vilken dag i veckan han gjorde som hon ville.

Uppgiftens syfte var att synliggöra för barn att förändring är möjligt och detta skapar en positiv bild att barnet kan förändras.

Ett barns samspelsmönster utvecklas först inom familjen, och detta samspelsmönster för barnet med sig till förskola och skola och det gör att alla barn har ett visst beteende. Vissa varaktiga beteende kan vara svåra att bryta, men lärare kan ändå förhålla sig optimistiska på grund av att barnen inte har levt så länge. Detta innebär att vuxna är villiga att se sig själva som en del av hela samspelsmönstret. En annan uppfattning om barn som har utåtagerande beteende är att de klarar sig bäst i små grupper och egentligen skulle behöva en vuxen vid sin sida hela tiden (Johannessen, 1997).

Andersson (1999) tar upp några exempel på hur lärare kan bemöta utåtagerande barn. Hon menar att läraren måste ta reda på hur problemet belyser hans/hennes situation med barn som har utåtagerande beteende, och hur förändring kan ske i lärarens egen roll för att problemet ska vara hanterbart. Det är viktigt att ta reda på möjligheterna att kunna göra en klassrumsförändring såsom elevdemokrati, omplaceringar och eventuella grupparbeten. Andra aspekter som man kan synliggöra för sig själv är att hur samarbetet med föräldrarna kan bidra med ett stöd. Liljegren (2000) menar att elever med svårigheter i skolan kan hjälpas genom att skapa utvecklingsmål för att få igång elevers tänkande och motivation i skolan och på så sätt bryta en ond cirkel. Detta kan lärare skapa genom att öka samarbetet med hem och skola så att samspelet blir bättre kring eleven.

I skolans organisation kan det finnas möjligheter att titta på hur resursfördelningen sker. Carlsson (2007) menar att hanteringen av utåtagerande barn ska ske i en process över tid där lärarens tilltro till sin egen kompetens är det viktigaste. Hon menar att om läraren inte känner sig kompetent i arbetet med utåtagerande barn så fungerar det inte. Vidare har Carlsson (2007) utformat en tankemodell, för praktisk tillämpning, som är en process i fyra steg under benämningen första, andra, tredje och fjärde positionen.

Den första positionen börjar med relationsskapande mellan lärare och elev där eleven sedan successivt vävs in i den andra positionen som innebär att eleven stanna kvar i aktiviteter och fullföljer uppgifter som är strukturerade av läraren. I den tredje positionen uppmuntrar läraren barnet att hantera sina egna känslor på ett konstruktivt sätt så att detta kan leda till att barnet kan känna empati för andra och lättare klarar att vara med andra i grupper.

Den fjärde slutliga positionen, innebär att läraren arbetar med att barnet ska lära sig känna ansvarstagande. Under denna process lär sig barnet att hantera starkare känslor såsom ångest och skuld.

Wiking (1991) anser att krav och förväntningar är något läraren ska möta utåtagerande barn med och att kraven från läraren ska vara tydliga så att barnet uppfattar det som en process som leder framåt i individens egen utveckling.

Tideman med flera (2004) tar upp vikten av att lärare skapar enskilda planer utifrån elevers potentiella sidor, och på detta sett synliggör elevers positiva sidor vilket stärker deras självförtroende.

3.3.2 Bedömning och regler

Johannessen (1997) tar också upp vikten av att göra en helhetsbedömning av barnet innan åtgärder vidtas. Här nämner författaren ett spektrum av olika förslag såsom klara och tydliga gränser, åtgärder för att stärka barns självförtroende och framförallt bättre samarbete mellan lärare och föräldrar. Något som också är viktigt är miljöåtgärder, och då menas till exempel klassrumsmiljön, och titta på framför allt i vilket sammanhang barnets beteende förändras. Något som är viktigt att tänka på är rutiner och arbetets dagsrytm som kan vara problemskapande för barn. Det behöver inte vara barn med utåtagerande problem utan även andra barn. Det kan vara till exempel små trånga rum, alltför höga ljudnivåer, för långa sysslolösa stunder där barnet enbart ska vänta på sin tur, och att det inte läggs stor vikt på att växla mellan lugna och intensiva aktiviteter (Johannessen, 1997). Regler är också något som ger effekt på barn då ofta besvärliga barn som kan bryter mot reglerna och på så sätt utmärka sig mer och ju mer en vuxen påminner om vad som är rätt och fel leder detta till en förvärrad effekt (Johannessen, 1997). Verbala reaktioner såsom hur lärare svarar barn, är inte alltid det lämpligaste sättet att möta barn på.

Kadesjö (2001) menar att uppmuntran och att svara med en positiv förstärkning kan påverka ett barns utåtagerande beteende betydligt mer effektivt. Samma författare menar att denna positiva förstärkning måste ske omedelbart för att barnet ska uppfatta det tydligare i sitt handlande.

3.3.3 Behandlingsprogram

Utifrån studien *Hur lärare kan hjälpa utstötta och bråkiga barn- en vetenskaplig och beprövad metod* (Forster & Tegenmark, 1998) har författarna gjort en studie på ett behandlingsprogram som är upplagt så att lärarna kan genomföra behandlingen själva i klassrummet. Programmet går ut på koncentrations- och kompisträning för en elev med koncentrationssvårigheter, och denna åtgärd ska minska elevens negativa beteende i klassrummet. Att träna elever i koncentrationsträning kommer att belysas först. Här är det viktigt att dela in barnens skoluppgifter i kortare moment där varje moment endast bör ta mellan fem och tio minuter. Under denna tid ska barnet arbeta koncentrerat och eventuellt ha bett om hjälp på ett lugnt sätt. Här används så kallade betingkort som innebär att eleven samlar på sig poäng, och med dessa poängen kan sedan eleven byta till sig en roligare aktivitet. Denna lista har eleven och läraren tillsammans utarbetat utifrån vad de anser som roliga aktiviteter. Den roliga listan är indelad i två nivåer där barnen kan spara sina poäng, och på det viset spara till någon mer attraktiv aktivitet från den listan som kostar mer poäng. Visar barnet dåliga beteende såsom att störa andra, bråka eller reta andra barn blir de tilldelade minuspoäng men arbetar de koncentrerat får de pluspoäng. Vad de menar här att pluspoäng symboliserar positivt beteende och minuspoäng symboliserar dåligt beteende.

Kompisträning är en träning i det sociala beteendet gentemot sina kamrater. Den består av två stadier där först barnet och läraren ska träna på någon social färdighet som innefattar någon form av lek eller liknande aktivitet. Sedan tränas denna sociala färdighet som barnet har tränat på med de andra barnen i klassen. Efteråt så träffas läraren och barnet för att diskutera om barnet anser om det var roligare att leka en lek med de andra barnen då eleven haft problem tidigare med att leka med andra barn. Dessa behandlingar visar sig förbättra barnets sociala beteende under lek samt att den förbättrar barnets koncentration och arbetssätt i klassrummet (Forster & Tegenmark, 1998).

4. Problemprecisering

Utifrån den valda litteratur som ligger till grund för att ett barn blir utåtagerande ställer vi oss nu följande fråga:

- Vilka strategier använder lärare i bemötandet av utåtagerande barn?
- Vilken respons visar barnen på dessa strategier?

5. Metod

Undersökning utgår från en kvalitativ forskningsmetod, och med denna metod är det forskarnas uppfattning och tolkning som ligger till grund för analysen. Eftersom undersökningen har grundats på vilka strategier lärare använder sig av i sitt bemötande så ledde diskussionen fram till att observation var det mest användbara för att få fram ett så relevant resultat som möjligt. Denna metod bygger på ögats direkta observation av händelser (Denscombe, 2000).

Observationen kommer att vara en strukturerad observation vilket innebär att situationer och beteende är preciserade av vad som ska ingå i observationen (Patel & Davidson, 2003). Utifrån Denscombe (2000) har vi övervägt fördelar och nackdelar. Fördelen med kvalitativ forskning är att den är relaterad till verkligheten där ett visst beteendemönster ska iakttas. Nackdelen med kvalitativ forskning är att det kan bli en produkt av forskarens tolkning och omdöme (Denscombe, 2000).

Utifrån arbetets frågeställning anser vi att kvalitativ forskning är mest relevant då vi ska observera beteende som sker i praktiken. Förberedelse för observationen bestod av en pilotundersökning under en klasstimme. Detta för att se om observation som metod var relevant för arbetets syfte. Slutsatsen av pilotundersökningen blev följande att undersökningsmetoden observation var relevant för vår undersökning.

5.1 Tillvägagångssätt

Avsikten med vårt arbete var att studera barn som följer flera olika lärare under en dag, detta krävde då en skola där lärarna arbetar i arbetslag för denna typ av studie. Efter en del telefonsamtal hittades en skola i södra Skåne som hade någorlunda geografisk tillgänglighet där de arbetar i arbetslag. Information till skolorna om arbetets syfte har vid förfrågan minimerats för att inte påverka det naturliga beteendet i klassrummet. Observationen skedde under en undervisningsdag från klockan 08.00 till 13.20.

Tillvägagångssättet för oss blev att med hjälp av arbetslaget välja ut två elever som de anser har ett utåtagerande beteende, där vi förklarade vad vi menar med utåtagerande. Detta utifrån vad forskningsbakgrunden kom fram till som utåtagerande beteende, såsom barn som stör andra, inte kan sitta stilla eller inte följer lärarens uppmaningar. Under observationen gjordes fältanteckningar där observationen delades upp mellan de två observatörerna, det vill säga vi två studenter som skriver arbetet.

En strukturerad observation kräver väldigt stor uppmärksamhet och bearbetning, därav delades arbetet upp så att den ena observatören observerade barnets respons av lärarens bemötande och den andre observerade läraren. Utifrån Denscombe (2000) har vi författare sammanställt fem punkter som anses ha vikt för att observationen ska bli så relevant som möjligt.

Första punkten är att försöka välja ut en plats som väcker så lite uppmärksamhet som möjligt. Vi valde då att sitta med barnen i grupper för att integrera oss med barnen och för att de inte skulle uppfatta att vi tittade på dem. Andra punkten är att observera den fysiska miljön i klassrummet, vilket vi började med innan lektionen hade startat. Detta för att uppmärksamheten sedan skulle koncentrera sig på observation av lärarens strategier och barnens respons. Den tredje punkten kom att inriktas på att observera öppna beteende i klassrummet där fokuset läggs på vad som sägs och görs mellan lärare och elev. Den fjärde punkten handlar om att förhålla sig opartiskt med det menas att all information som observeras var saklig och överensstämmande med vårt syfte. Den femte punkten handlar om att observationen ska vara relevant och ge en bra bild över vad som ska studeras, detta gjordes genom att vi förhöll oss till arbetets syfte.

Observation kommer att sammanställas genom att beskriva beteende och dialoger i klassrummet mellan lärarna och eleverna.

5.2 Urval och beskrivning av undersökningsgruppen

Observationen ägde rum i en 1-3: a där lärarna arbetar i ett arbetslag. Vid samtal med lärarlaget kom det fram vilka två barn de ansåg ha ett utåtagerande beteende som stämmer överens med arbetets beskrivning av ett utåtagerande beteende. Under observationen följde vi barnen som går i klass ett och två, hela klassen bestod av tolv elever. Lärarna som observerades var kvinnor med en inriktning enbart på skolans yngre elever.

Enligt tidigare överenskommelse med lärarlaget bestämdes ett kort möte mellan lärare och observatörerna för att diskutera vilka elever som lärarlaget ansåg hade ett utåtagerande beteende. Det var viktigt att alla tre lärare var överens om att de uppfattade samma elever som utåtagerande.

De två utvalda eleverna benämns som Bo och Tim. Lärarna går under benämningen idrott, svenska och matematik. Matematikläraren är också klassföreståndare. Skolan är en medelstor skola och belägen nära ett naturområde. Klassrummet är stort och rymligt med stora fönster som släpper in mycket dagsljus. Väggarna var täckta av elevernas arbete och tydliga skriftliga instruktioner över vad som finns i alla låder och skåp då menas undervisningsmaterial. Vita tavlan var så gott som täckt av uppgifter av vad verksamheten består av dag för dag och vecka för vecka. Eleverna satt vid gruppbord fyra och fyra med gemensamma pennställ. I mitten på varje bord fanns även en liten blomsterdekoration och ett litet värmeljus. Eleverna hade även en myssoffa om de vill sitta där och läsa.

5.3 Etiska övervägande

Utifrån informationskravet (www.vr.se) har information delgetts till lärarlaget hur observatörerna kommer att sammanställa observationen och vilka kriterier som gäller vid skrivandet av detta arbete. Information har även delgetts till de inblandade parterna att deras medverkan är frivillig och de kan när som helst avbryta sin medverkan. I klassrumsobservation kommer enbart fältanteckningar över beteende utifrån urvalsgruppen att antecknas och alla inblandade parter kommer att benämnas med fiktiva namn. Observatörernas strategier grundar sig på att inga av de berörda parterna kommer att kunna bli identifierbara av utomstående, enligt konfidentialitetskravet (www.vr.se). I fältanteckningarna nämns inte kommun, namn på skola eller något annat som kan härleda till observationskällan. Utifrån vetenskapsrådets samtyckeskrav (www.vr.se) har undersökingsdeltagarna gett sitt tillstånd till undersökningen. De inblandade parterna har också fått information om var denna uppsats kommer publiceras det vill säga på högskolan Kristianstad (www.vr.se). Utifrån nyttjandekravet (www.vr.se) har vår undersökning endast baserats på forskning.

5.4 Studiens empiriska material

Eftersom vi var två som observerade så sammanfogade vi vår observations anteckningar till en löpande text. Fältanteckningarna över observationen omfattade 20 handskrivna sidor där dessa komprimerades till sex dataskrivna sidor. Observationens fältanteckningar bearbetades och dokumenterades direkt efter observationens avslutande detta för att inte något skulle påverkas eller misstolkas på grund av det mänskliga minnets selektivitet (Denscombe, 2000). Resultatet och analysen kommer att bygga på observationens komprimerade material.

6. Resultat och analys

Under denna rubrik kommer resultat och analys att sammanställas. De tre lärarnas strategier kommer att behandlas utifrån arbetets problemprecisering: Vilka strategier använder lärare i bemötandet av utåtagerande barn? Vilken respons visar barnen på dessa strategier?

6.1 En inledande introduktion som sammanfattar de olika strategierna

Här följer nu nedan olika strategier grundat på observationens syfte om hur lärare bemöter utåtagerande barn. Varje strategi kommer att följas av en analys.

Genom att hota

Alla tre lärare hotade Bo och Tim med konsekvenser grundat på deras beteende. På idrottslektionen ville inte Tim följa lekens instruktioner utan gjorde tvärtom. Under svensklektionen så arbetade inte Bo med sin uppgift utan kastade suddgummi och pennor på sina kamrater. På matematiklektionen lade Tim och Bo sig i andra elevers diskussion vilket ledde till att ljudnivån höjdes i klassrummet.

Idrottslärare:	Tim, skärper du dig inte nu så blir jag tvungen att ta upp detta med din klasslärare.
Svenskläraren:	Bo, du får sitta inne på rasten om du inte kommer igång, du får en chans till, nu räcker det!
Matematikläraren:	Bo och Tim, ni lovade något för att ni skulle få se film på rasten, och kan man inte hålla ett förtroende så blir det ingen mer film.

Analys: Att bemöta utåtagerande barn med hot visade sig ha en effekt som stoppade deras utåtagerande beteende.

Genom att ignorera

Att ignorera skedde på två sätt:

1. Genom att inte svara.

Under idrottslektionen säger Tim:

Tim: Åh! vad tråkigt detta är!

Idrottsläraren svarade inte utan fortsatte att prata med de andra barnen.

Under svensklektionen hoppade plötsligt Bo ner från stolen och gick ut från klassrummet. Läraren lyfte inte blicken från det hon var upptagen med. Bo kom sedan in med saker gömda under sin tröja och började öppna sin ryggsäck för att packa ner dem i sin låda, läraren ignorerade detta också.

Analys: Att idrottsläraren ignorerade dessa händelser visade ett bemötande som gjorde att hon inte tog till sig den negativa kommentaren från Tim. Han kom därefter inte med fler kommentarer. Svenskläraren hade också ett ignorerande bemötande och det visade sig att hennes ignorerande uppfattade barnet mer som en miljö där denne själv kunde bestämma och styra.

2. Genom att svara nonchalant

Under svensklektionen började Bo att reta sina kamrater varav den ena kamraten sade ”håll käften” till Bo.

Bo: Fröken, han sa håll käften till mig!

Svenskläraren: Ja, jag förstår att han säger så!

Vid ett tillfälle under lektionen frågade Bo läraren:

Bo: Är klockan kvart i fem?

Svenskläraren: Nej, det är den inte!

Analys: Genom att ha ett nonchalant beteende bidrog detta till att det skapades orolighet i klassrummet.

Genom kollektiv tillsägelse

Idrottsläraren använde sig av en kollektiv tillsägelse i början på lektionen. Matematikläraren använde sig också av kollektiv tillsägelse när barnen började springa runt och så fort ljudnivån höjdes i klassrummet.

- Idrottsläraren: Det är samling innan vi börjar med något annat.
- Matematikläraren: Jag förväntar mig ett exemplariskt uppförande precis som era föräldrar kräver. Jag vill inte behöva ringa eller mejla någons föräldrar.
- Matematikläraren: Stäng munnarna nu för det glappar så hemskt mycket, och inga fler men.

Analys: Detta bemötande ledde till att barnen tog till sig tillsägelsen och ingen tog illa vid sig då tillsägelsen var kollektiv.

Genom att peka ut med namn

Idrottsläraren stoppade en konflikt mellan Bo och Tim, där Bo retar Tim.

- Idrottsläraren: Bo, sluta nu att reta Tim!

Under svensklektionen lägger sig Bo i Tims arbete och Tim blir väldigt irriterad.

- Svenskläraren: Bo, lägg dig inte i vad Tim gör!

Under matematiklärarens samling vände sig Bo om och började pilla med en karta som hänger på väggen.

- Matematikläraren: Nu väntar vi bara på dig Bo att du ska vända dig om och lyssna du också.

Analys: Genom att bemöta barn med upprepade enskilda tillsägelser såsom att hela tiden nämna deras namn ledde till att de inte lyssnade.

Genom att höja rösten

Bo kastade ett suddgummi som träffade svenskläraren på ryggen.

Svenskläraren: Nu räcker det!

Under matematiklektionen började både Bo och Tim att springa runt med sina papper, och detta skapade oroligheter i klassrummet.

Matematikläraren: (Skriker) STATY!

Då tystnade alla och stod stilla.

Analys: När svenskläraren höjde rösten gav detta ingen effekt, utan barnen fortsatte med det de höll på med. Däremot när matematikläraren höjde rösten tystnade alla och stod stilla.

Genom att låta barnen göra vad de vill

Svenskläraren hade ett väldigt slapt bemötande mot de två utåtagerande barnen. Ett exempel var när de under en hel lektion skrev en mening som de suddade ut vid upprepade tillfällen.

Analys: Detta bemötande ledde till stora koncentrationssvårigheter då inte uppgiften var tydlig om vad de skulle skriva.

Genom att variera lugna och aktiva arbetsuppgifter

Idrottsläraren använde sig av varierande arbetsuppgifter.

Idrottsläraren: Nu ska vi börja med att ha lite roliga uppvärmningslekar.

Idrottsläraren: Nu står vi stilla och slappnar av!

Matematikläraren varierade arbetsuppgifterna med att bryta för korta lekar.

Matematikläraren: Nu bryter vi för samling och så drar vi en leklapp ur lekburken.

Analys: Detta bemötande ledde till att motivationen fanns kvar under hela lektionen och det uppfattades som att barnen såg bytet med aktiviteter som en belöning.

Genom att delta i barnens lek/aktivitet

Idrottsläraren var positiv i sitt bemötande då hon själv deltog i aktiviteterna och hade ett bemötande där hon visade att lekarna är roliga att utföra.

Inför samlingen till svensklektionen klättrade Bo på bordet.

Svenskläraren: Kom nu ner från bordet Bo och sätt dig hos oss med den varma sidan mot oss.

Analys: Att bemöta barnen med delaktighet ledde till en positiv stämning och det uppfattades som att barnen koncentrerade sig mer.

Genom att ge beröm

Under svensklektionens slut arbetade Bo bra med sin uppgift.

Svenskläraren: Bra Bo, bara man vill så kan man skärpa sig!

Innan matematiklektionen började uppmanade matematikläraren barnen till att de som kände på sig att det inte kunde sitta stilla under kommande lektion skulle gå ut ta lite frisk luft. Bo klädde på sig och gick ut. Han kom in i klassrummet efter en stund.

Matematikläraren: Vad bra Bo, att du kände att du behövde gå ut och röra på dig och få lite frisk luft. Jättebra!

Analys: Ge beröm gjorde att barnen växte och upplevde att de hade klarat något på egen hand.

Genom att omedelbart tillgodose barnens behov utifrån uppmärksamhet och konkreta uppgifter

Under idrottslektionen svarade läraren Tim då han avbryter henne under samlingen.

Tim: Vad ska vi göra idag?
Idrottslärare: Det ska jag alldeles strax berätta. Nu ska vi ha lite roliga uppvärmningslekar och sen ska vi göra en hinderbana.

Under matematiklektionen kom läraren direkt när barnen räckte upp handen. Hon använde sig av konkret material såsom ordbilder och undervisningsmaterial som de själva fick skapa genom att klippa och klistra.

Analys: Detta bemötande utan väntan och konkreta uppgifter utifrån deras behov ledde till att barnen hade lättare för att koncentrera sig och tappade inte motivationen för att fullfölja uppgifterna.

Genom att leda bort

Vid idrottslektionen höll Tim på att leta efter en fotboll i redskapsförrådet och läraren hämtade då honom, tog honom i handen och ledde bort honom från redskapsförrådet.

Analys: Genom att ta barnet i handen och leda bort så visade denna kroppsliga kontakt en tydlig markering om vad som är tillåtet.

Genom att tydliggöra vilka regler som gäller i klassrummet

Under idrottslektionen avbryter Tim läraren med att han vill spela fotboll.

Idrottsläraren:	Nej Tim, vi ska inte spela fotboll.
Tim:	Men jag vill spela fotboll!
Idrottsläraren:	Nej, det ska vi inte!

Under matematiklektionen började Bo och Tim att göra saker som inte var tillåtet att göra för läraren förrän de var klara med det de skulle. Detta resulterade i att de andra barnen i klassen gjorde likadant. Matematikläraren går fram till vita tavlan och läser upp vilka regler som gäller i klassrummet och iakttar dem med skarp blick.

Matematikläraren:	(läser upp punkter från tavlan) att visa respekt, att visa hänsyn, att vänta på sin tur, att visa förståelse, att vara en god kamrat, att lägga tillbaka saker på sin plats innan man börjar på någonting nytt och visa att man kan ta ansvar över sina uppgifter.
-------------------	--

Analys: Genom att ha ett konsekvent bemötande över vilka regler som gäller i klassrummet uppfattades det som om barnen hade förstått att de hade brutit mot reglerna. Detta hade tidigare tydliggjorts för dem och dessa regler gällde alla i klassen.

Genom att vänta ut

Svenskläraren var den enda läraren som väntade ut barnen. Under lässtunden gick Tim ifrån för att tvätta sin fruktlåda. De andra barnen i gruppen påpekade då att Tim höll på med att spola vatten vilket de inte får göra i klassrummet. Läraren slutade att läsa och tittade på honom. Läraren började inte läsa förrän han kom tillbaka och satte sig ner. Bo började kasta med sin frukt för att försöka träffa sin fruktlåda, de andra barnen protesterade och blev irriterade för att han störde dem. Svenskläraren slutade att läsa och väntade på att Bo skulle sluta att kasta med sin frukt. Därefter fortsatte hon med lässtunden.

Analys: Detta bemötande ledde till att de andra barnen blev irriterade på Bo då han höll på med saker som han inte skulle göra under lektionen. Läraren väntade ut Bo vid ett par tillfällen, denna strategi uppfattades som att den gav motsatt effekt.

6.2 Sammanfattning av de tre lärarnas strategier i sitt bemötande

Olika strategier	Idrottsläraren	Svenskläraren	Matematikläraren
hota	x	x	x
att inte svara	x	x	
nonchalant		x	
kollektiv tillsägelse	x		x
peka ut	x	x	x
höja rösten		x	x
låta barnen göra vad de vill		x	
variera lugna och aktiva arbetsuppgifter	x		x
delta i barnens lek/aktivitet	x	x	
ge beröm		x	x
omedelbart tillgodose barnens behov utifrån uppmärksamhet och konkreta uppgifter	x		x
leda bort	x		
tydliggöra vilka regler som gäller i klassrummet	x		x
vänta ut		x	

Tabellen visar här likheter och olikheter på strategier som lärarna använde sig av mot utåtagerande barn i klassrummet.

6.3 Slutsats

Utifrån ett sociokulturellt perspektiv fann vi att dessa olika strategier ledde till en aktiv kommunikation i klassrummet där barn lär sig olika beteende i samspel med andra. Vad vi menar här är att gruppen påverkar allas beteende och på så sätt lär sig barn hur de ska agera i vissa situationer i en grupp.

Lärarnas olika strategier kan också ha en positiv eller negativ förstärkning som Skinner pratar om, men somliga strategier kan upplevas som både och. Vad vi menar är att exempelvis hota kan upplevas som negativt men i vår studie visade det sig ge resultat. Sen får man inte gå till överdrift med att använda hot. Vår slutsats är att vissa strategier av bemötande hindrade barns utåtagerande beteende bättre än andra. Dessa strategier var att möta barnen med tydliga regler, variera lugna och aktiva arbetsuppgifter, omedelbart tillgodose behov och även använda sig av konkreta uppgifter. Att bemöta barn med beröm gav också en tydlig bild av att barns utåtagerande beteende hämmades.

7. Diskussion

I vår forskningsbakgrund benämns vad litteratur och forskning beskriver som gemensamma drag som definierar utåtagerande barn. Omgivningen har en viss föreställning om vad som karakteriserar normalt beteende i skolan. Avviker barn från detta uppfattar omgivningen detta som onormalt (Tideman med flera., 2004). En annan påverkan gällande vår syn på vad som är normalt respektive onormalt kan ligga som grund i vår kultur, och att bråka eller slåss anses vara något som är helt oförståeligt och avvikande (Johannessen, 1997). Vad vi menar här är att utåtagerande barn kanske inte ser sig själva som utåtagerande utan det skapas av omgivningen eftersom de avviker för de ramar som anses normalt beteende.

En gemensam strategi var att alla lärarna bemötte barnen med hot för att avisa deras utåtagerande beteende. Detta kan belysas till Skinner då tillförandet av en negativ förstärkning, i detta fall hot, för att minska att ett oönskat beteende lyfts upp eller upprepas (Jerlang, 1999). Vi fann att användandet av hot hade en effekt på de två utåtagerande barnen i den bemärkelsen att de slutade med det de höll på med. Men vi finner att hot kanske inte är det bästa sättet att möta barn med för det kan bidra till att barnen uppfattar läraren som mycket sträng och på det sättet uppstår kanske en rädsla gentemot läraren.

Lärarnas individuella toleransgräns gentemot de två utåtagerande barnen skiljde sig dock markant. Matematikläraren hade en väldigt låg toleransgräns vid konflikter, hon var väldigt uppmärksam och hela tiden ett steg före till uppkomsten av konflikter. Svenskläraren mötte barnen med en betydligt högre toleransgräns genom att vänta ut dem, vilket ledde till att de andra barnen blev irriterade och blev störda över de två utåtagerande barnens beteende.

På idrottslärarens lektion var barnen så fysiskt aktiva att det inte fanns utrymme till uppkomsten av konflikter, och läraren hade en taktik att hela tiden ändra aktivitet i gruppen för att skapa motivation. Detta belysas utifrån Säljö (2005), där han poängterar att individen lär sig av ett deltagande av aktivitet i samspel med andra. Vi fann att matematiklärarens och idrottslärarens bemötande var det som fungerade bäst och skapade mest struktur och motivation i klassrummet/idrottshallen.

Resultatet visade att matematikläraren hade strängare riktlinjer om hur barnen skulle bete sig i klassrummet då hon läste upp inför hela klassen vilka regler som gäller i klassrummet. Matematikläraren var också noga med att barnen enbart fick ha en uppgift i taget, och att den skulle fullföljas innan de fick göra en aktivitet som de ansåg som rolig.

Hennes taktik kan jämföras utifrån studien *Hur lärare kan bemöta utstötta och bråkiga barnen vetenskaplig och beprövad metod*, (Forster & Tegenmark, 1998), där studien grundar sig på barns koncentrationssvårigheter och hur barnet belönas med en vad de anser som rolig aktivitet då de fullföljt ett moment i en skoluppgift. Då ett av de utåtagerande barnen klädde på sig och gick ut en runda fick barnet ett väldigt berömmande bemötande av läraren att barnet själv kunde inse att denne behövde det. Även svenskläraren hade ett bemötande att ge beröm, där hon stärkte barnet genom att påpeka att han kunde koncentrera sig bara han ville. Skinners begrepp belyses här om positiv förstärkning där läraren använder denna positiva förstärkning för att utveckla ett visst beteende hos barnet. I detta fall var den positiva förstärkningen i form av beröm där det tydligt syntes att barnet kände på sig att det hade klarat av något. Att ge beröm till barnen tycker vi är bra för det stärker deras självkänsla att ge beröm direkt i anslutning till en handling.

Utifrån resultaten synliggjordes det tydligt att barnen tappade all koncentration om de inte fick hjälp med detsamma. Två av lärarnas strategier, matematik- och idrottsläraren, var att omedelbart tillgodose barnens behov, för att de inte skulle tappa koncentrationen och börja störa i klassrummet. Detta tycker vi var ett bra sätt att möta de två utåtagerande barnen med, men man får inte glömma att man har fler barn att undervisa. Idrottsläraren tillgodosedde barnens behov genom att omedelbart tala om vad de skulle göra på kommande lektion, och matematikläraren genom att tillgodose deras behov då de räckte upp handen.

Utåtagerande barn har ofta svårt att vänta på sin tur (Wiking, 1991), och är även impulsstyrda vilket leder till att de sällan får något färdigt om de inte omedelbart får hjälp (Wiking, 1991; Folkman, 1998).

Strategier med att variera lugna och aktiva arbetsuppgifter lägger Johannessen (1997) stor vikt vid, och detta märkte vi skapade motivation för de två utåtagerande barnen och det kändes som att barnen såg bytet av arbetsuppgifter som en slags belöning. Idrottslärarens bemötande var flexibelt och engagerade barnen hela tiden i olika aktiviteter som krävde ett konstant fysiskt engagemang. Hon bemötte barnen med ett urval av lekar som bidrog till ett aktivt deltagande av dessa två utåtagerande barn. Det visades tydligt att deras koncentration var fokuserad på den aktivitet de skulle utföra.

Matematikläraren förde en annan undervisningsstrategi där barnen hela tiden fick olika aktivitetsmaterial. Detta är något som Andersson (1999) lägger stor vikt vid där läraren låter barnen arbeta med konkreta uppgifter. De två utåtagerande barnen arbetade med material som inte var tidskrävande, och det var väldigt konkret såsom bilder, och göra eget undervisningsmaterial. Detta gav tillfälle för dem att själva koncentrerar sig på det de ville. Aktiviteter som de var motiverade att göra arbetade de bättre med, och gjorde även detta under en längre tid. Matematikläraren mötte dessa barn på ett konstruktivt sätt genom att ge dem konkreta uppgifter utifrån deras behov, och hon hade även en positiv attityd som gav signaler till barnen att de klarade av uppgiften. Detta är något vi tycker är viktigt att man möter barnen utifrån deras behov, för är de intresserade av någonting så arbetar de oftare bättre. Wiking (1991) anser att kraven ska vara tydliga för barnet så att de uppfattar att de utvecklas. Att handskas med problemet på ett konstruktivt sätt är något som Kimber (1993) anser att bemötande ska grunda sig i. Detta instämmer även Andersson (1999) i, med tillägg att lärare ska förhålla sig med en positiv attityd gentemot barnen.

Vårt resultat visade att de två utåtagerande barnen fungerade bäst genom att läraren hade ett bemötande med tydliga regler och disciplin i klassrummet. Matematikläraren bemötte Bo och Tim med oerhört tydliga regler, men inte så att det var speciella regler för dem utan bemötandet gällde för hela gruppen. Idrottsläraren var också konsekvent i sitt bemötande med barnen och markerade tydligt vad som gäller inför kommande aktiviteter.

Johannessen (1997) anser att bemötandet av för mycket regler och disciplin kan förvärpa det utåtagerande beteendet. Men utifrån vårt resultat hindrade man ett utåtagerande beteende genom att möta barnen med regler och disciplin.

Andersson (1999) diskuterar att släppa sin egen version om huruvida barn ska vara på ett visst sätt och istället bemöta barnen utifrån hur de är. Alla människor är olika, och bakgrund och attityd påverkar individen i sitt handlande. Vi tycker att det måste vara väldigt påfrestande för barn att ha olika pedagoger i denna ålder. Detta på grund av att det blir för mycket för dem att förstå alla lärares olika strategier.

Gemensamt för både matematikläraren och idrottslärarens strategier var att bemöta barnen med regler, disciplin, motiverande undervisningsaktiviteter, konkret material och positiva och negativa förstärkningar. Konsekvensen av dessa strategier uppfattade vi som skapade mest möjligheter att tillgodose barn med utåtagerande beteende.

Kimber (1993) tar upp vikten av en tydlig och klar hierarki i skolan där de vuxna står överst på hierarkistegen, och anser att skolan tar på sig en expertroll, och att läraren förväntar sig att eleven ska följa dessa förväntningar. En lärare som visade tydligt att hon var överst på hierarkistegen var matematikläraren. Hennes riktlinjer var tydliga och skarpa om vad som gäller i klassrummet jämfört med svenskläraren som hade omvänt på hierarkistegen där läraren lät dessa två barn jobba utan fasta ramar, och hade en strategi att vänta ut dem. Svenskläraren var den enda av de tre lärarna som hade denna strategi med att vänta ut barnen med det de höll på med. Denna strategi ledde till att barnen hamnade överst på hierarkistegen. Detta är något som Kimber (1993) diskuterar där hon menar att lägga ansvar på barn kan bli väldigt ångestfyllt, och just observationen med svenskläraren genomlystes tydligt av denna orolighet som skapades hos de övriga barnen. Här fick de andra barnen agera som lärare mot de två utåtagerande barnen genom att säga till dem att ”sluta hålla på” eller ”så ska man inte göra på lektionen”. Vid upprepade tillfällen bad de läraren om hjälp men hon nonchalerade dock deras önskan.

Efter att ha diskuterat resultatet kom vi fram till att det arbetssättet med tydliga regler, fasta ramar och där krav ställdes på barnen skapade mest harmoni i klassrummet. Men även då man använde sig av att variera lugna och aktiva arbetsuppgifter kombinerat med ett berömande bemötande bidrog detta till att barnens utåtagerande beteende hämmades.

7.1 Metoddiskussion

Fördelar med observation är att beteendet kan tolkas direkt i praktiken och det kan inte planeras i förväg. Vid samtalet med arbetslaget informerades vi om att klassen var van vid studenter. Arbetslaget ansåg därför att vår närvaro inte skulle distrahera den naturliga klassrumsmiljön. Men vi uppfattade ändå att vår närvaro distraherade barnen på grund av deras nyfikenhet. Vi påverkade även lärarens bemötande då lärarna iakttog oss innan de agerade i någon strategi gentemot ett barn.

8. Sammanfattning

Litteraturen tar upp gemensamma drag hos utåtagerande barn såsom koncentrations-svårigheter, motorisk oro och svårigheter med det sociala i en grupp. Vidare belyses i litteraturen hur omgivningen uppfattar ett beteende som normalt eller onormalt baserat på vilken kultur man tillhör. Forskningsbakgrunden tar även upp metoder hur lärare kan arbeta med utåtagerande barn såsom koncentrationsträning, träning med det sociala i grupp, konkret undervisningsmaterial och hur viktigt det är med tydliga regler och fasta ramar.

Arbetets problemprecisering är: Vilka strategier använder lärare i bemötandet av utåtagerande barn? Vilken respons visar barnen på dessa strategier? För att besvara denna problemprecisering valdes en kvalitativ forskningsmetod och studiens resultat var baserad på observation av lärares strategier mot utåtagerande barn i klassrummet. Efter undersökningen sammanställdes lärarnas lika och olika strategier i bemötande mot utåtagerande barn. Utifrån lärarnas sammanställda strategier jämförs det med vad forskningslitteraturen tar upp i arbetets diskussion.

Alla dessa olika strategier som lärarna bemöta barnen på kan antingen ha en positiv eller negativ förstärkning, men vissa strategier kan upplevas som både och. Vår slutsats är att vissa strategier av bemötande hindrade barns utåtagerande beteende bättre än andra. Dessa strategier var att exempelvis möta barnen med tydliga regler, variera lugna och aktiva arbetsuppgifter, omedelbart tillgodose behov och även använda sig av konkreta uppgifter. Att bemöta barn med beröm gav också en tydlig bild av att barns utåtagerande beteende hämmades.

En vidareforskning inom detta ämne kan vara att studera flickors utåtagerande beteende för att se om de skiljer sig från pojkars utåtagerande beteende och i så fall hur, var och när. Studier kan också göras om vad det finns för behandlingsprogram på dagens skolor och prova på och studera om behandlingsprogrammet i vårt arbete fungerar.

9. Litteraturförteckning

Andersson, Inga (1999). *Samverkan för barn som behöver*. Stockholm: HLS förlag.

Askland, Leif & Sataöen, Svein Ole (2003). *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt*. Stockholm: Liber AB.

Börjesson, Mats (2003). *Problembarnets århundrade*. Lund: Studentlitteratur.

Carlsson, Inger (2007). Impuls styrda barn behöver tilltro till sig själv. *Psykolog tidningen*, Vol. 6, sid 19-21.

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Folkman, Marie-Louise (1998). *Utagerande och inåtvända barn*. Hässelby: Runa förlag AB.

Forster, Martin & Tegenmark, Thomas (1998). *Hur lärare kan hjälpa bråkiga och utstötta barn*. Stockholm: Resursförvaltningen skola och socialtjänst, Forsknings- och utvecklingsenheten.

Jerlang, Espen (1999). *Utvecklingspsykologiska teorier: en introduktion*. Stockholm: Liber AB.

Johannessen, Eva (1997). *Barn med socioemotionella problem*. Lund: Studentlitteratur

Kadesjö, Björn (2001). *Barn med koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Liber AB.

Kimber, Birgitta (1993). *Att stå ut med busungar eller boken som lockar fram kraften hos de vuxna*. Solna: Ekelund förlag AB.

Liljegren, Britta (1991). *Elever i svårigheter: Familjen och skolan i samspel*. Lund: Studentlitteratur.

Läraryrket (2004). *Lärarens handbok*. Solna: Tryckindustri Information.

Ogden, Terje (2003). *Social kompetens och problembeteende i skolan – kompetensutvecklande och problemlösande arbete*. Stockholm: Liber AB.

Olsson, Britt-Inger & Olsson, Kurt (2007). *Att se möjligheter i svårigheter: barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter*. Lund: Studentlitteratur.

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

SOU1999: 4, *Forskningens etik*. www.vr.se.

Säljö, Roger (2005). *Lärande och kulturella redskap: om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

Tideman, Magnus (2004). *Den stora utmaningen: om att se olikhet som resurs i skolan: en studie om "elever i behov av särskilt stöd" och definitionen av normalitet och avvikelser i skolan*. Halmstad: [Wigforssinstitutet för välfärdsforskning].

Wiking, Barbro (1991). *Bråkiga barn*. Solna: Liber Utbildning.